

Ο ΕΡΜΗΣ ΤΟΥ ΠΡΑΞΙΤΕΛΟΥΣ

ΥΠΟ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Ε. ΜΥΛΩΝΑ

Τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς Ὀλυμπίας, ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους, ἐγένετο καὶ πάλιν ἀντικείμενον ἐπιστημονικῶν συζητήσεων, ἀφ' ὅτου ὁ Carl Blümel διεκήρυξεν ὅτι τὸ ἄγαλμα δὲν εἶναι ἔργον πρωτότυπον, ἀλλὰ Ρωμαϊκὸν ἀντίγραφον¹. Τὰ συμπεράσματα τοῦ Blümel διήρσαν, ὡς ἦτο φυσικόν, τοὺς μελετητὰς τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης εἰς δύο ἀντιπάλους μερίδας, εἰς τοὺς νεωτερίζοντας, τοὺς δεχομένους τὰς ἀπόψεις τοῦ Blümel, καὶ εἰς τοὺς συντηρητικούς, τοὺς πιστεύοντας ὅτι ὁ Ἑρμῆς τῆς Ὀλυμπίας εἶναι ἔργον πρωτότυπον. Καὶ αἱ δύο παρατάξεις ἔχουσιν ἄδρᾳ ἐπιχειρήματα, τεχνικὰ καὶ αἰσθητικὰ ἀποδεικνύοντα κατ' αὐτάς, τὰ συμπεράσματά των. Τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα εὐρίσκονται συγκεντρωμένα εἰς περιεκτικὰς μελέτας, δημοσιευθείσας εἰς τὸ American Journal of Archaeology².

Προσεκτικὴ μελέτη τῶν πραγματειῶν τούτων ἀφήνει τὸν ἐρευνητὴν ἀμφίβολον περὶ τῆς πειστικότητος τῶν μαρτυριῶν, ἐπὶ τῶν ὁποίων στηρίζεται ἡ Ρωμαϊκὴ πατρότης τοῦ ἀγάλματος. Τὰ σοφὰ τεχνικὰ ἐπιχειρήματα τοῦ Blümel καὶ ἰδίως τοῦ Carpenter, τὰ ὁποῖα παρασύρουσι τὸν μελετητὴν, κλονίζονται πρὸ τῶν παραδειγμάτων τῆς Richter, τοῦ V. Müller καὶ τοῦ Dinsmoor³ καὶ ἐνισχύουσι τὴν γνώμην, ἡ ὁποία οὔτε νέα εἶναι οὔτε στερεῖται ὑποστηρικτῶν, ὅτι ὑπάρχουσι πολὺ ὀλίγα πρωτότυπα ἔργα, δυνάμενα νὰ ἀσφαλίσωσι τελείαν καὶ πειστικὴν γνώσιν τῶν τεχνικῶν μεθόδων καὶ τῶν τεχνικῶν ἰδιορρυθμιῶν, αἱ ὁποῖαι ἦσαν ἐν χρήσει κατὰ τὸν τέταρτον πρὸ Χριστοῦ αἰῶνα, ἢ καὶ προγενέστερον. Ἐκτὸς ὅμως τῶν τεχνικῶν ἐπιχειρημάτων ὁ μελετητὴς εὐρίσκει καὶ ἄλλα, τὰ ὁποῖα δυσκολώτερον δύνανται νὰ καταρριφθῶσι. Μεταξὺ τούτων ἐξέχουσιν θέσιν κατέχει ὁ κορμὸς ἐπὶ τοῦ ὁποίου στηρίζεται ὁ Ἑρμῆς. Εἰς τὸν κορμὸν τούτον ἀναφερόμενος ὁ Carpenter λέγει ὅτι εἶναι «a crude device, a makeshift hardly worthy of a great artist»⁴, καὶ δέχεται ὅτι προσετέθη ὑπὸ τοῦ ἀντιγράφου, ὁ ὁποῖος τότε προσέθεσε καὶ τὴν χλαμύδα τοῦ θεοῦ. Καὶ εἰς τὸ ἐπιχειρήμα τούτο ἀπαντᾷ ἐπιτυχῶς ἡ Richter⁵, εἰς τὴν ἀπάντησιν δ' ἐκείνης θέλομεν νὰ προσθέσωμεν ἀκόμη μερικὰς παρατηρήσεις διὰ τοῦ παρόντος σημειώματος.

Ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆς περὶ τὸν Ἑρμῆν τῆς Ὀλυμπίας συζητήσεως παρατηρήσαμεν ὅτι δὲν ἐγένετο ἡ ὀφειλομένη χρῆσις τῆς συμβολῆς, τὴν ὁποῖαν δύνανται ἴσως νὰ παράσχωσιν εἰς τὸ πρόβλημα τὰ ἀρχαῖα νομίσματα. Σύμπλεγμα Ἑρμοῦ φέροντος Διόνυσον, μολονότι σπάνιον, ἐν τούτοις ἀπαντᾷ εἰς Ἑλληνικὰ νομίσματα τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων. Ὁ Head ἐν τῇ Historia Numorum, ἀναφέρει ὅτι τοιοῦτον σύμπλεγμα ἀπαντᾷ εἰς νομίσματα τῆς

1 Carl Blümel, Griechische Bildhauerarbeit. Jahrbuch des deutschen archäologischen Instituts, Ergänzungsheft, VI, Berlin, 1927, 37 - 48.

2 A. J. A., XXXV, 1931, σ. 249 - 297.

3 Εἰς τὰ παραδείγματα ταῦτα νῦν προστίθενται καὶ τὰ

ἐπιχειρήματα τοῦ G. E. Rizzo, δημοσιευθέντα εἰς τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν ἔργον τοῦ Prassitele, Milano, Roma, 1932, σελ. 70 ἐξ.

4 A. J. A., ἔ.ά., σ. 254.

5 A. J. A., ἔ.ά., σ. 280 ἐξ.

Κορίνθου, Λακεδαίμονος, Τέω, Πελτών, Σαγαλασσοῦ καὶ Ἀγχιάλου¹. Δυστυχῶς ὁ Head δὲν περιγράφει οὔτε καὶ εἰκονίζει τὸ ἐπὶ τῶν νομισμάτων ἐκείνων σύμπλεγμα, λέγει ὁμως ἐν σελίδι 277 ὅτι τὰ νομίσματα τῆς Ἀγχιάλου φέρουσι «Hermes of Praxiteles carrying infant Dionysos». Αἱ νομισματικαὶ πηγαί, τὰς ὁποίας δύναμαι ἐπὶ τοῦ παρόντος νὰ συμβουλευθῶ καὶ τὰ νομίσματα, τὰ ὁποία ἠδυνήθην νὰ ἐξετάσω μέχρι τοῦδε, δὲν προσέθεσαν εἰς τὰ ἀνωτέρω καὶ ἄλλα δείγματα, οὐδέ μοι παρέσχον περισσοτέρας πληροφορίας περὶ τῶν νομισμάτων τῶν ἀναφερομένων ὑπὸ τοῦ Head². Εἰς τὸ νεωστὶ ἐκδοθὲν σοφὸν ἔργον τοῦ Rizzo ὁμως μετὰ χαρᾶς εἶδον εἰκόνας τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου καὶ τῆς Πανταλίας,

Εἰκ. 1. Νομίσματα Πανταλίας (α) καὶ Ἀγχιάλου (β).

φερόντων τὸ περίφημον σύμπλεγμα³. Καὶ τὰ μὲν νομίσματα τῆς Πανταλίας φέρουσιν ἐπὶ τῆς ἐτέρας ὄψεως τὴν προτομὴν τοῦ Καρακάλα, τὰ δὲ τῆς Ἀγχιάλου τὴν προτομὴν τοῦ Μάρκου Αὐρηλίου⁴.

Προσεκτικὴ παραβολὴ τῶν ἐπὶ τῶν νομισμάτων τούτων παραστάσεων, (εἰκ. 1), ἀποδεικνύει ὅτι αὗται ἔχουσι ληφθῆ ἔκ τοῦ αὐτοῦ προτύπου, τὸ ὁποῖον ἦτο διάφορον τοῦ Ἑρμοῦ τῆς Ὀλυμπίας. Αἱ σπουδαιότεραι καὶ προφανεῖς διαφο-

ραὶ εἶναι ἡ χρῆσις στήλης ἀντὶ τοῦ κορμοῦ καὶ ἡ παράλειψις τῆς χλαμύδος. Τὸ ὅτι ὑπῆρχον εἰς τὴν ἀρχαιότητα δύο ἀγάλματα παριστῶντα τὸ αὐτὸ θέμα, ἦτοι τὸν Ἑρμῆν φέροντα τὸν παῖδα Διόνυσον, ἔργα δύο διαφόρων καλλιτεχνῶν, εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ Πλινίου, ὁ ὁποῖος ἀπέδιδε τὸ ἕτερον τῶν ἀγαλμάτων εἰς τὸν Κηφισόδοτον τὸν πρεσβύτερον, τὸν πατέρα ἢ ἀδελφὸν τοῦ Πραξιτέλους⁵. Ἡ ὁμοιότης τοῦ ἀγάλματος τούτου πρὸς τὸ ἕτερον ἔργον τοῦ Κηφισοδότου τοῦ πρεσβύτερου, πρὸς τὴν Εἰρήνην τὴν φέρουσαν τὸν Πλούτον, ἐνισχύει τὴν μαρτυρίαν τοῦ Πλινίου καὶ καθιστᾷ βεβαίαν τὴν ἀπόδοσιν καὶ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἑρμοῦ εἰς τὸν καλλιτέχνην ἐκείνον. Τὴν ἀπόδοσιν ταύτην ἀποδεικνύει σαφῶς καὶ ὁ Rizzo εἰς τὸ σύγγραμμά του Prassiteles⁶. Φαίνεται δ' ὅτι εἰς τὰ νομίσματα τῆς Πανταλίας καὶ τῆς Ἀγχιάλου ἔχομεν τὸ ὑπὸ τοῦ καλλιτέχνου ἐκείνου ποιηθὲν ἄγαλμα κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος.

Τὸν τύπον λοιπὸν τοῦ Ἑρμοῦ στηριζομένου ἐπὶ στήλης καὶ φέροντος τὸν Διόνυσον ἀνευρίσκομεν κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος. Ἡ ὁμοιότης τῆς

¹ Historia Numorum, σ. 405, 436, 596, 682, 710 καὶ 277.

² Δυστυχῶς αἱ πηγαὶ αὗται εἶναι πολὺ περιορισμέναι. Εἶμαι βέβαιος ὅτι προσεκτικὴ μελέτη τῶν νομισμάτων, τῶν ἀποκειμένων εἰς τὰς διαφόρους συλλογὰς, θὰ μᾶς γνωρίσῃ καὶ ἕτερα δείγματα, ἐλπίζω δ' ὅτι τὴν μελέτην αὐτὴν θ' ἀναλάβωσι συνάδελφοι εἰδικώτεροι περὶ τὰ νομισματικά.

³ Rizzo, ἔ.ἀ., πίν. IV, 3, 4. Τὰ νομίσματα ταῦτα ἀναπεστάθησαν εἰς τὴν ἡμετέραν εἰκόνα. Τὸ ὑπὸ στοιχεῖον α εἶναι τῆς Πανταλίας καὶ τὸ ὑπὸ στοιχεῖον β τῆς Ἀγχιάλου.

⁴ Rizzo, ἔ.ἀ. σ. 121.

⁵ Plin. Nat. Hist. XXXIV, 87. Χάριν εὐκολίας τὸν Κηφισόδοτον τὸν πρεσβύτερον δεχόμεθα ὡς τὸν πατέρα τοῦ Πραξιτέλους εἰς τὸ σημεῖωμα τούτου. Πρβλ. καὶ Χρ. Τσοῦντα, Ἱστορία τῆς Ἑλληνικῆς τέχνης σ. 373 καὶ 385.

⁶ Rizzo, ἔ.ἀ., σ. 7 ἔξ. Πρβλ. καὶ Χρ. Τσοῦντα, ἔ.ἀ. σ. 374. Πρβ. ἰδίᾳ τὴν λεπτομερῆ αἰσθητικὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου τὴν δημοσιευθεῖσαν ἤδη τῷ 1928 ὑπὸ Γ. Οἰκονόμου ἐν τῷ Ἡμερολ. τῆς Μεγάλῃς Ἑλλάδος σ. 45-58 (Ὁ Ἑρμῆς τοῦ Πραξιτέλους), ἐνθα πλείστα σημεῖα τοῦ ζητήματος ἐξετάζονται ἐν γενικωτέρᾳ μορφῇ.

στάσεως τοῦ Ἐρμοῦ τῆς Ὀλυμπίας πρὸς τὴν τοῦ ἀγάλματος τοῦ Κηφισοδότου, τοῦ ἀπεικονιζομένου ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου καὶ τῆς Πανταλίας, δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ἢ ταυτότης, ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πραξιτέλης ἀντέγραψε τὸν ὑπὸ τοῦ πατρὸς του χρησιμοποιηθέντα τύπον διὰ τὴν κατασκευὴν ἀγάλματος, τὸ ὁποῖον οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος οὔτε οἱ σύγχρονοὶ του ἐθεώρουν καὶ πολὺ σπουδαῖον. Εἶναι δὲ ἀδύνατον νὰ δεχθῶμεν ὅτι ἐν ᾧ ἀντέγραψε τόσον πιστῶς τὸν τύπον τοῦ Κηφισοδότου παρέλειψε τὸ ὑποστήριγμα, τὸ ὁποῖον εἰς τὸ σύμπλεγμα του ἦτο περισσότερον ἀναγκαῖον ὡς ἐκ τῆς μεγαλυτέρας διακυμάνσεως τοῦ ἄξονος τοῦ κορμοῦ τοῦ Ἐρμοῦ¹. Ἡ μεγαλυτέρα αὕτη διακύμανσις, ἢ προσδίδουσα εἰς τὸ ἄγαλμα «ὑγρότερον καὶ ἀπαλώτερον ῥυθμὸν» ἀποδεικνύει πρὸς τούτοις ὅτι ὁ Πραξιτέλης μετέβαλε καὶ τὸν γνωστὸν τύπον εἰς λεπτομερείας οὐχὶ καὶ τόσον σπουδαίας, τότε δ' ἀντικατέστησε τὴν στήλην διὰ τοῦ κορμοῦ καὶ εἰσήγαγε καὶ τὴν γλαμύδα τοῦ Θεοῦ. Ὅτι ὁ Πραξιτέλης δὲν εἶχε καμμίαν δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ χρησιμοποιῇ ὑποστηρίγματα εἰς τὰς συνθέσεις του ἀποδεικνύεται καὶ ἐκ τῶν ἄλλων του ἔργων, ἐκ τοῦ ἀναπαυομένου Σατύρου, τοῦ σαυροκτόνου Ἀπόλλωνος καὶ πρὸ παντὸς ἐκ τοῦ ἀγάλματος τοῦ Ἐρωτος τοῦ Παρίου. Καὶ διὰ μὲν τὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὸν Σάτυρον δύναται νὰ παρατηρηθῇ ὅτι τὰ διασωθέντα ἀγάλματα εἶναι ἀντίγραφα Ρωμαϊκῶν χρόνων καὶ ὅτι τὸ ὑποστήριγμα εἰς τὰ ἀγάλματα ἐκεῖνα εἶναι ἀναγκαῖον καὶ ἀπαραίτητον μέλος τῆς συνθέσεως. Ἀλλὰ δὲν δύναται νὰ λεχθῇ τὸ αὐτὸ καὶ διὰ τὸν Ἐρωτα τοῦ Παρίου, τὸν ὁποῖον εὐρίσκομεν ἀπεικονιζόμενον ἐπὶ γνωστῶν τῆς πόλεως νομισμάτων. Ἀπλῆ καὶ μόνη ἐξέτασις τῶν νομισμάτων αὐτῶν μᾶς γνωρίζει ὅτι ὁ Ἐρως παρεστάθη εἰς στάσιν περισσότερον ὀρθίαν ἢ ὁ Ἐρμῆς τῆς Ὀλυμπίας, ἐν τούτοις ὅμως ἔχει ἀντιστάθμισμα ὁμοιάζον κατὰ πολὺ πρὸς τὸ τοῦ Ἐρμοῦ². Τοῦτο ἀποδεικνύει ὅτι ὁ Πραξιτέλης οὐ μόνον ἀντιπάθειαν δὲν εἶχε κατὰ τῶν στηριγμάτων, ἀλλ' ὅτι τὰ ἐχρησιμοποιοῦ ἀκόμη καὶ ὅταν δὲν ἦσαν τελειῶς ἀναγκαῖα εἰς τὰς συνθέσεις του. Κατ' ἀκολουθίαν ἀντιγράφων τὸν τύπον τὸν χρησιμοποιηθέντα ὑπὸ τοῦ πατρὸς του δὲν θὰ εἶχε δυσκολίαν εἰς τὸ νὰ ἀντιγράψῃ καὶ τὸ ὑποστήριγμα, ἀφ' οὗ τὸ μετέβαλεν εἰς κορμὸν δένδρου κατὰ τὴν γνωστὴν Ἑλληνικὴν καλλιτεχνικὴν συνήθειαν, τὴν ἐπιδιώκουσαν μεταβολὰς εἰς λεπτομερείας μᾶλλον ἢ εἰς τύπους.

Δυνάμεθα νῦν νὰ συνοψίσωμεν τὰς παρατηρήσεις τὰς διατυπωθείσας ἀνωτέρω. Ἐπὶ τῶν νομισμάτων τῆς Ἀγχιάλου καὶ τῆς Πανταλίας τοῦλάχιστον ἔχομεν τὴν ἀπόδειξιν ὅτι ὁ γνωστὸς ἐξ Ὀλυμπίας τύπος τοῦ Ἐρμοῦ φέροντος τὸν Διόνυσον ὑπῆρχε κατὰ τὰς ἀρχὰς

1 Ἡ Richter, ἐν A. J. A., XXXV, 1931, σ. 280 ἐξ., ἀπέδειξε σαφῶς τὴν ἀνάγκην τοῦ στηρίγματος, ἀνάγκην τὴν ὁποῖαν ὑπέδειξε καὶ ὁ καθηγητὴς κ. Γ. Π. Οἰκονόμος εἰς κύκλον συναδέλφων ἅμα τῇ ἐμφανίσει τῶν ἐπιχειρημάτων τοῦ Carpenter. Εἰς τὸν κ. Οἰκονόμον θέλω νὰ ἐκφράσω τὰς εὐχαριστίας μου διὰ τὴν ὑπόδειξιν ἐκείνην, ἢ ὁποῖα μὲ εἰσήγαγεν εἰς τὴν μελέτην τοῦ προβλήματος,

2 Richter, *The Sculpture and Sculptors of the Greeks*, 1929, σελ. 197 ἐξ. καὶ εἰκ. 676. Rizzo, ἔ. ἀ., πίν. XCIII. Ὁ Rizzo πιστεύει ὅτι εἰς τὴν σύνθεσιν τοῦ Παρίου ὁ καλλιτέχνης ἀντὶ τοῦ κορμοῦ ἐχρησιμοποίησε τὸ ἱμάτιον τοῦ Ἐρωτος, τὸ ὁποῖον ἐκτείνεται μέχρι τοῦ βᾶθρου (ἔ. ἀ.

σελ. 63. Πρβλ. καὶ Collignon, *Histoire de la Sculpture Grecque*, II, σ. 280 καὶ εἰκ. 141). Τὸ ὑπ' ἀριθ. 3 δις, πίν. XCIII, παράδειγμα τοῦ ὅμως φαίνεται εἰς ἡμᾶς ὅτι ἔχει στήλην, καλυπτομένην μερικῶς ὑπὸ τοῦ ἱματίου, ἐπὶ στήλης δὲ φέρεται στηριζόμενος καὶ ὁ Ἐρως τοῦ νομισματος τοῦ Μουσείου τοῦ Βερολίνου, τὸ ὁποῖον εἰκονίζει ἢ Richter, ἔ. ἀ., εἰκ. 676. Εἰς τὸ ὑπ' ἀριθμὸν 5 νόμισμα τοῦ Rizzo ὑποδηλοῦται, νομίζομεν, καθαρὰ στήλη. Πάντως εἶναι φανερόν ὅτι εἰς τὸ ἄγαλμα τοῦ Παρίου ἔχομεν τὸ στηρίγμα εἴτε ὑπὸ μορφὴν στήλης εἴτε ὑπὸ μορφὴν ἱματίου. Πρβλ. καὶ Richter. A. J. A., XXXV, 1931, σ. 281.

τῆς τετάρτης πρὸ Χριστοῦ ἑκατονταετηρίδος καὶ ὅτι ἐδημιουργήθη ἢ τοῦλάχιστον ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τοῦ Κηφισοδότου τοῦ πρεσβυτέρου. Εἰς τὸν τύπον ἐκεῖνον ὑπῆρχεν ἤδη τὸ στήριγμα ὑπὸ μορφὴν στήλης. Ὁ Πραξιτέλης ἐχρησιμοποίησε τὸν ἤδη ὑπάρχοντα τύπον διὰ τὸ ἄγαλμά του τῆς Ὀλυμπίας καὶ δὲν ἐδημιούργησε νέον τύπον. Ἀντιγράφων πιστῶς τὸν τύπον ἐκεῖνον ἐπανελάβε καὶ τὸ στήριγμα ἐπειδὴ ὑπῆρχεν ἤδη εἰς τὸν τύπον, ἐπειδὴ τοῦτο ἦτο ἀναγκαῖον εἰς τὴν σύνθεσίν του, λόγῳ τῆς μεγαλυτέρας κάμψεως τοῦ σώματος τοῦ Ἑρμοῦ, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἀπέφευγε, μᾶλλον δὲ ἐπεδίωκε τὴν χρῆσιν τοιούτων στηριγμάτων. Τοῦτο ὅμως μετέβαλε εἰς κορμὸν δένδρου, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ἔθεσε τὴν γλαμύδα τοῦ θεοῦ, ὡς ἔπραξε καὶ εἰς τὸ περίφημον ἄγαλμά του τῆς Κνιδίας Ἀφροδίτης. Κατὰ πᾶσαν πιθανότητα λοιπὸν ὁ τε κορμὸς καὶ ἡ γλαμύς ὑπῆρχον εἰς τὸ ἀρχικὸν ἄγαλμα τοῦ Πραξιτέλους καὶ κατ' ἀκολουθίαν τὰ ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ στηρίγματος ἐδραζόμενα ἐπιχειρήματα κατὰ τῆς Πραξιτελείου πατρότητος τοῦ ἀγάλματος τῆς Ὀλυμπίας δὲν δύναται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς σοβαρὰ ἢ καὶ ἐνισχυτικὰ τῆς Ρωμαϊκῆς προελεύσεως. Βεβαίως μόνον τὸ ζήτημα τοῦ κορμοῦ, τοῦ χρησιμοποιηθέντος ὡς στηρίγματος, δὲν εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ λύσῃ τὸ δημιουργηθὲν πρόβλημα τοῦ Ἑρμοῦ, ἀλλὰ πιστεύομεν ὅτι ἀφαιρεῖ ἐν τῶν ἐπιχειρημάτων, ἴσως ἐν τῶν σπουδαίων ἐπιχειρημάτων ἐκ τοῦ μακροῦ καταλόγου, τὸν ὁποῖον παρεσκεύασαν οἱ πιστεύοντες εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν κατασκευὴν τοῦ ἀγάλματος.

Washington University, St. Louis, Mo.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ε. ΜΥΛΩΝΑΣ